

**ГОДИШЕН АНАЛИЗ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ОТ
ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2023г. КЪМ
НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА
МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021 – 2030г.
ЗА 2021 г.**

**ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ В НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021 –
2030г. И ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2023г.**

**ПРИОРИТЕТ 1. ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕ, ВКЛЮЧИТЕЛНО В ОБЛАСТТА НА
РЕПРОДУКТИВНОТО ЗДРАВЕ, СЕМЕЙНОТО ПЛАНИРАНЕ И ДЕТСКОТО
ЗДРАВЕ**

**1.1. Повишаване на информираността на населението по въпросите на
репродуктивното здраве и семейното планиране, бременността, раждането и грижите
за децата**

**1.2. Повишаване на информираността, знанията и уменията за здравословен начин
на живот на подрастващите и младите хора и превенция на рисково поведение,
свързано със здравето**

**1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и
децата с увреждания и специални потребности**

**ПРИОРИТЕТ 2. ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ОБХВАТА НА
МЕДИЦИНСКИТЕ ГРИЖИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО
ЗДРАВЕ**

**2.1. Осигуряване на достъпни, качествени и ефективни здравни услуги в обхвата на
задължителното здравно осигуряване, с акцент върху всеки период - преди
забременяване, по време на бременността, раждането, следродилния период и за
децата от 0-18 г.**

**2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за
бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване**

**Разширяване обема и обхвата на медицинските консултации и домашните
посещения в ЗКЦ**

**Разработване и внедряване на механизми за подобряване на грижите за
бременни жени и деца до 3 годишна възраст от уязвими групи в ЗКЦ**

**2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови
програми при бременни и деца**

Разширяване на обхвата на универсалния неонатален слухов скрининг

Осигуряване на устойчивост на биохимичния скрининг за бременни жени

2.4. Укрепване на материално-техническата база на структури по АГ, неонатология и педиатрия в лечебни заведения за болнична помощ, включително чрез обновяване на медицинската апаратура

2.5. Въвеждане на ефективни механизми за последваща комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

Осигуряване на комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

ПРИОРИТЕТ 3 ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ И НЕМЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

3.1. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за лица

3.2. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от детските ясли и детските градини, от болничната и извънболничната помощ, работещи с деца

ПРИОРИТЕТ 4 УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА СЪБИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ДАННИ, СВЪРЗАНИ С МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

ПРИОРИТЕТ 5 РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВНИ И ИНТЕГРИРАНИ ЗДРАВНО-СОЦИАЛНИ УСЛУГИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ НА УСЛОЖНЕНИЯТА ПРИ ДЕЦА С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

5.2. Осигуряване на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

Осигуряване дейността на комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на недоносени деца, деца с хронични заболявания и деца с увреждания

Създаване на Центрове за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

5.3. Осигуряване на качествени интегрирани здравно-социални услуги за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

6 МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА

АНАЛИЗ НА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ЗА 2021 г. ОТ ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПЕРИОДА 2021 – 2023г. ПО ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ НА НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ

Анализът е изготвен на базата на данни от постъпили в Министерството на здравеопазването (МЗ) отчети за изпълнение на дейностите от Плана за действие за периода 2021-2023г към Националната програма за подобряване на майчиното и детското здраве 2021-2030г през 2021г., съответно от 10 Центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ), от лечебни заведения, сключили договори за изпълнение на дейности по Програмата с МЗ (провеждане на неонатален слухов скрининг и лабораторни изследвания за биохимичен скрининг), от 31 Здравно-консултативни центрове за майчино и детско здраве (ЗКЦ), 28 Регионални здравни инспекции (РЗИ) и Националния център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА); данни от НЗОК и информация от МЗ.

ПРИОРИТЕТ 1. ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕ, ВКЛЮЧИТЕЛНО В ОБЛАСТТА НА РЕПРОДУКТИВНОТО ЗДРАВЕ, СЕМЕЙНОТО ПЛАНИРАНЕ И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

Отчети с информация за изпълнение на дейности по промоция на здраве в областта на детското, репродуктивното здраве и семейното планиране, са представени от основните отговорни изпълнители по съответните мерки в това приоритетно направление от Плана за действие за периода 2021-2023 г.: РЗИ, НЦОЗА и ЦКОДУХЗ. Представени са и данни за общият брой на проведени консултации на деца, бременни жени и майки на недоносени и деца с увреждания и хронични заболявания от медицински специалисти, психолози и социални работници в Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве.

Забележка: В отчетите на РЗИ по това приоритетно направление, като причина за затруднена организация на присъствени и масови инициативи, се посочва усложнената епидемична обстановка от разпространението на COVID - 19, заетостта на специалистите с овладяване на епидемията и повишената заболяемост на персонала. Някои дейности за повишаване на информираността, знанията и уменията за здравословен начин на живот и превенция на рисковите за здравето фактори, са отчетени подробно по други национални програми.

В отчетите на ЗКЦ са представени данни само за общия брой консултации.

Мярка 1.1. Повишаване на информираността на населението по въпросите на за децата

За насърчаване на здравословно хранене и здравословен начин на живот са проведени информационни и други дейности, насочени към бременни жени, кърмачета и деца:

От РЗИ са организирани и проведени: беседи с бременни и кърмещи жени (общо 39 участници); здравно-образователни инициативи в детски заведения (подкреждане на „Магнитна пирамида на здравословното хранене“ и др. с участието на 62 деца); онлайн публикации по теми за насърчаване на здравословния начин на живот; дистанционни здравно-образователни и разяснителни кампании за значението на кърменето за здравето на бебето и здравословното хранене на децата от 0 до 3 години, проведени с млади майки и бременни жени от ромски произход (общо 78 участници); с организиране на различни прояви и публикации са отбелязвани „Световните дни на здравето“.

В подкрепа на инициативи за подобряване на майчиното и детското здраве сред ромската общност НЦОЗА участва в разработването на брошура „Здравословно хранене на децата от 0 до 3 години“, съвместно с Мрежата за ранно детско развитие в ромска общност в България – РЕЙН България и ТСА. За насърчаване на здравословно хранене и здравословен начин на живот сред бременни жени, кърмачета и деца, експерти от НЦОЗА участват в работна група за изготвяне на програма за пълноценно и здравословно хранене на деца от уязвими групи по застъпническа инициатива „Добро хранене за добро бъдеще“ на фондация „Здраве и социално развитие“, Сдружение „Знание“ и „Бъдеще за децата“. Изнесен е доклад „Превенция на незаразните хронични болести чрез подкрепа на кърменето и мястото ѝ в общностната и социалната работа“ на Юбилейна научно-практическа конференция с международно участие „Социална работа - минало, настояще, бъдеще“, на 28-29 октомври 2021 г.

За повишаване на здравната култура по отношение на репродуктивното здраве и семейното планиране са проведени редица информационни и други дейности:

От РЗИ са организирани и проведени: обучения с ученици за сексуално и репродуктивно здраве (на тема „Пубертет и промените в човешкото тяло“ и др.); прожектирани са филми и видеоклипове за ученици (на тема „Какво /не/знаем за пубертета“, „Еми и Ани“ и др.), включително и за превенция на ранната бременност; дигитална викторина за проверка на знанията и нагласите на младите хора за превенция на ХИВ/СПИН; на сайтовете на РЗИ и интернет са публикувани материали за повишаване на здравната култура по отношение на репродуктивното здраве и семейното планиране.

Експерти от НЦОЗА са взели участие в два семинара: "Сексуално и репродуктивно здраве на младите хора на възраст 11-15 години" на 5-10 декември 2021 г. в гр. Бобигни, Франция и „Здравето на жените и децата в България“, организиран от ТСА, сдружение „Лекари на света“, с подкрепата на Посолството на Франция в България, на 17 юни във Френския институт в България.

За повишаване на информираността по отношение на бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство са проведени информационни и други дейности:

От РЗИ са организирани и проведени: дигитални обучения с бременни жени и млади майки по въпросите на бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство; на сайтовете на РЗИ са публикувани материали „Наръчник за здравословно хранене на бременната, кърмачката и бебето“, „Наръчник за родители относно грижи за здравето и развитието на детето“ и др.; разпространени са здравно-образователни материали сред бременни жени и майки за бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в ранното детство.

През 2021г., за 29-ти пореден път, се отбеляза Световната седмица на кърменето (1-7 август), под мотото „Защитата на кърменето: споделена отговорност“, с идея за насочване на общественото внимание върху кърменето като човешко право, което трябва да се защита, защитава и спазва и към отговорността на всяка една от заинтересованите страни да участва в насърчаването и подкрепата на кърменето. Събитието е отразено с материал на сайта на НЦОЗА (<https://ncpha.government.bg/post/2021-07-30-pri-10-4-ot-novorodenite-kurmeneto-zapochva-prez-purvia-chas-484.html>). На сайта е публикуван и Програмният документ на кампанията, преведен на български език, който съдържа анализ на актуалната ситуация в света, формулира важните проблеми и предложения за решения с очертаване на насоки и приоритети за защита, подкрепа и насърчаване на кърменето (https://ncpha.government.bg/uploads/pages/3001/AF_wbw2021-bulgarian-version_final.pdf). Проведена е среща - дискусия с бременни жени и кърмещи майки за предизвикателствата в началото на кърменето. Кампании, посветени на „Световната седмица на кърменето“ са проведени и от РЗИ.

НЦОЗА участва с експертна помощ в обучение за повишаване на квалификацията в сферата на кърменето за медицински специалисти и специалисти от други свързани професии – акушерки, лекари, фармацевти, психолози, логопеди, организирано от Националната асоциация „Подкрепа за кърмене“.

През 2021 г. продължава експертната подкрепа на НЦОЗА на дейности по проекта „С грижа от 0 до 3“ на „Тръста за социална алтернатива“ за подобряване на майчиното и детското здраве в ромската общност. В рамките на Европейската седмица на общественото здраве 17-21 май, по инициатива на НЦОЗА и в партньорство с Фондация „Тръст за социална алтернатива“ на 21 май се проведе онлайн национална кръгла маса-дискусия на тема „Подобряване на майчиното и детско здраве в ромска общност-основа на ранното детско развитие“. На форума са представени презентации и дискутирани теми, касаещи здравето на бременните жени, майките и децата в ранна възраст, с фокус върху достъпа до качествени здравни грижи и интегрирани услуги за семействата от ромска общност. Участие взеха представители на държавни институции, академичната общност, експерти, специалисти и потребители, работещи в тази област и НПО, от които 11 изпълняват дейности по проекта «С грижа от 0 до 3». Целта е обединяване на усилията и ресурсите в търсене на ефективни решения и постигане на резултати в съответствие с очакванията и потребностите на целевите групи. Участниците бяха запознати с направленията и приоритетите в националната политика за подобряване на майчиното и детското здраве, включени в НППМДЗ 2021-2030г., в подкрепа на уязвими групи.

От НЦОЗА са изготвени здравно-информационни материали за родители на тема „Промоция на здравето на децата в ранна възраст чрез закаляване и здравословно хранене“ и „Закаляване на кърмачето“. Реализирано е участие в онлайн форум „Пропуски в политиките за ранно детско развитие. Възможни решения“, организиран от ТСА на 9 март

и в дискуссионен форум „Изграждане на системи за ранно детско развитие“, организиран от Фондация „За нашите деца“, на 17 март 2021г.

За комплексна промоция на здравето на децата в детските ясли, детските градини и училищата са разработени образователни програми и информационни материали

От РЗИ са разработени и разпространени: онлайн публикации на здравни теми за комплексна промоция на здравето на децата в детските ясли, детските градини и училищата; разпространен е информационен материал „Упражнения за профилактика на гръбначните изкривявания“.

В НЦОЗА се разработва научно-приложна задача на тема „Състояние и усъвършенстване на грижите за здравето и развитието на децата в детските ясли“, със срок на изпълнение 2020-2022г. През 2021г., на базата на извършените проучвания, оценки и анализи на актуалното състояние, са изготвени препоръки за развитие на детските ясли в съответствие с критериите за качество, заложи в Препоръките на Съвета на Европа за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст. През декември 2021г. е сформирана работна група към МЗ със задача да изготви проект за изменение и допълнение на Наредба №26 за устройството и дейността на детските ясли и детски кухни. Сред мотивите за това е дефицитът от медицински сестри за нуждите на детските ясли и нарастващият брой щатни длъжности, заети от медицински специалисти в пенсионна възраст. В тази връзка, е направено предложение относно разширяване на възможността за назначаване в детските ясли и на други медицински специалисти (фелдшери и лекарски асистенти). Изготвени са и предложения за изменения и допълнения на текстове, свързани с гарантиране качеството на дейността на детските ясли за осигуряване на израстване и развитие на децата в добро здраве. През 2022г. предстои финализиране, обсъждане и приемане на предложенията за изменение и допълнение на Наредбата с участието на широк кръг заинтересовани страни.

През 2021г. от НЦОЗА са изготвени методични, информационни и образователни материали за повишаване квалификацията на специалистите от детските ясли в областта на ранното детско развитие, профилактиката и промоцията на здраве: препоръки за максимално допустимо екранно време при децата в ранна детска възраст; методика за адаптация на децата към детската ясла при приема; методика за оценка на входно ниво и проследяване на психичното развитие на децата до 3-годишна възраст; програма за комплексна промоция на здраве на децата в детските ясли; методика за оценка на физическото развитие на децата на възраст 0-3г.

НЦОЗА и МЗ участват в междуведомствена работна група, сформирана по проект на МОН и ЕК „Въвеждане на Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст“ (REFORM/SC2020/059). На проведените заседания са обсъдени и изработени: обща визия за национална рамка, принципи, позиции и индикатори за измерване, оценка и наблюдение на качеството на услугите за образованието и грижите в ранна детска възраст в България в препоръчаните в Европейската рамка пет измерения: работна сила, учебна програма, оценка и мониторинг, управление и финансиране.

По научно-приложна тема „Превенция на гръбначните деформации в начална училищна възраст“, в НЦОЗА през 2021г. са разработени препоръки, информационни и образователни материали за медицински сестри от здравните кабинети в училищата и за

родители относно превенцията на гръбначните деформации при учениците в условията на обучение от разстояние в електронна среда. Изготвен е учебен материал за продължаващо обучение и са проведени консултации на медицински специалисти от здравни кабинети в 10 училища в страната по темата.

В рамките на сътрудничеството със Световната здравна организация в НЦОЗА се реализират дейности по проекта мрежа „Училища за здраве в Европа“. През 2021г. НЦОЗА организира и участва в провеждане на 9-дневно двумодулно онлайн обучение за учители от 17 училища в страната за работа с програми по здравно образование; участва в събиране на данни за международно онлайн изследване на отражението на COVID-19 върху ученето сред ученици от училища, членове на българската мрежа; извършва превод и оформяне за печат на информационен материал за учители на тема: „Училища за здраве и социалните неравенства“ и др.

Мярка 1.2. Повишаване на информираността, знанията и уменията за здравословен начин на живот на подрастващите и младите хора и превенция на рисковото поведение, свързано със здравето

От РЗИ и НЦОЗА са реализирани информационни и други дейности, свързани с промоцията на здраве и превенция на заболяванията:

В РЗИ са проведени: здравно-образователни кампании сред млади майки и бременни жени от ромска общност на теми „Ползата от ваксинациите по Националния имунизационен календар за защитата на децата от инфекции“; „Значение на хигиенните навици за предпазване от заразни болести“; „Начини за предпазване от Хепатит А – болестта на мръсните ръце“; разпространен е здравно-образователен материал „Как да предпазим себе си и околните от заболяване?“; отбелязан е с публикации на сайта на РЗИ 19 май - Европейски ден за борба със затлъстяването.

От НЦОЗА са проведени: две събития в рамките на Европейската седмица на общественото здраве 17-21 май: интервю за БТА с анализ за влиянието на пандемията от COVID -19 върху психичното здраве и развитие на децата и подрастващите, публикувано на деня от Седмичата, посветен на психичното здраве-18 май; презентация за влияние на пандемията от COVID- 19 върху задълбочаването на здравните неравенства и мерки за преодоляване на негативните последици върху детското здраве.

През 2021г. от НЦОЗА са изготвени анализи, становища и препоръки, свързани с промоцията на здраве и превенцията на заболяванията:

Изготвен е анализ и препоръки за превенция на проблема с наднорменото тегло и затлъстяването сред децата в България, включително и в условията на пандемията от COVID-19. В отговор на парламентарно питане е предоставен доклад относно мерките и действията, които се предприемат във връзка с проблема с детското затлъстяване.

Във връзка с отправено искане от МОН за изменение и допълнение на Наредба №10 от 19 юни 2014г. за здравните изисквания при изготвяне и спазване на седмичните учебни разписания, по повод изменение на Наредба №4 за учебния план (ДВ, бр.76 от 2020г. и ДВ. бр.80 от 24 септември 2021г.), от НЦОЗА е изготвено становище, обосноваващо необходимостта от спазване на здравните изисквания за учебната натовареност чрез максимално допустимия брой на учебните часове на дневна и седмична база, с цел опазване

на физическото и психично здраве на децата, с препоръка за оптимизиране на учебните програми и обема на учебното съдържание.

Изготвено е становище относно необходимостта и начините за регулиране на екранното време в детските ясли и детските градини, в отговор на сигнали и жалби от родители и запитване от МОН, свързано с гледането на телевизия, филми, програми и използването на други екранни устройства в детските заведения. В Министерството на здравеопазването се проведе работна среща, на която бяха обсъдени възможности за нормативно регулиране на гледането на телевизия и използването на електронни устройства в детските заведения.

Информационни и други дейности, свързани с изграждане на здравословни навици при подрастващите по отношение на храненето

РЗИ отчитат проведени работни срещи с медицински специалисти и директори от детски ясли/детски градини и общинското ръководство по проблеми на храненето на децата в детските заведения; В детските и учебни заведения и чрез регионалните медии са разпространени здравно-образователни и информационни материали по темата.

Информационни и други дейности, насочени към укрепване на здравето на децата и подрастващите чрез физическа активност

РЗИ отчитат проведени информационни и други дейности с деца и ученици за насърчаване на физическата активност.

НЦОЗА се включи в инициатива на Европейската седмица на спорта с участие в #BeActive Спортно селище на 25 септември 2021 г., чрез информационен щанд с образователни материали, свързани с опазване на общественото здраве, здравословното хранене, превенцията и борбата със зависимостите (алкохол, тютюнопушене, наркотични вещества) сред младите хора.

Информационни и други дейности за превенция на рисково за здравето поведение при подрастващите и младите хора (тютюнопушене, употреба на алкохол и наркотици и др.):

Забележка: Дейностите в областта на здравословното хранене, физическата активност и за превенция на рисково поведение при децата и подрастващите, са проведени и подробно отчетени от РЗИ по Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2021-2025г., приета с Решение на МС №552/28.07.2021 г.

През 2021г. от НЦОЗА са обработени данните и анализирани резултатите от проведеното през 2020 г. Национално проучване на факторите на риска за здравето сред населението в Р България в рамките на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020. Изготвен е доклад със сравнителен анализ на резултатите от проведените национални проучвания през 2014 и 2020 г.

НЦОЗА участва експертно в онлайн семинар на СЗО "Тютюнопушенето - рисков фактор в условията на пандемия от COVID-19 и защита на общественото здраве от вмешателството на тютюневата индустрия".

През 2021 година от НЦОЗА се проведе проучване за достъпа до лечение на деца, които употребяват наркотици. В него взеха участие лечебни и здравни заведения, Превантивно-информационните центрове в страната, Центрове за обществена подкрепа, Местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни лица и Кризисни центрове. Данните от проучването се отнасят за 2020 година и показват липсата на специализирани места за лечение на деца, които употребяват ПАВ, липса на алгоритъм за лечение и насочване и на мрежа от специалисти, които работят координирано в тази сфера. На 25 юни 2021 г. е проведена работна среща с международно участие на тема „Услуги за лечение и психо-социална рехабилитация за деца, които употребяват наркотици. Проблеми, възможности и правна рамка“. Срещата е посветена на Международния ден за борба с употребата на наркотици и нелегалния трафик-26 юни. В нея взеха участие 80 специалисти – лекари, психолози, експерти от МТСП, Агенцията за социално подпомагане, Министерството на вътрешните работи, Българския младежки червен кръст и други. В резултат е изготвен доклад с препоръки за промени в грижата за деца до 18 години, които употребяват наркотици и имат нужда от специализирана помощ и достъп до социални услуги.

През 2021 г. стартираха интернет базирани интерактивни инструменти за селективна и индикативна превенция, които бяха изработени от психолозите от Сдружение „АРЗ Солидарност“ в сътрудничество с експерти от НЦОЗА - три варианта на Въпросници: за ученици, за родители и за училищни специалисти. Дейностите са в изпълнение на Стратегическа задача от Националната стратегия за борба с наркотиците (2020-2024 г.) и са финансирани от Министерство на здравеопазването. Тези инструменти ще дадат възможност за ранно откриване на проблемна употреба на наркотици и навременно търсене на помощ. Инструментите имат опция за насочване към търсене на помощ при резултат, който индикира проблеми.

Мярка 1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания и специални потребности

Основен изпълнител на дейности по мярката са ЦКОДУХЗ. По данни от постъпилите отчети от 10-те ЦКОДУХЗ са извършени следните дейности:

Психологическа помощ и мотивация на родителите за активно участие в грижата за недоносеното дете и детето с увреждане:

През 2021г. от специалистите в 10-те ЦКОДУХЗ са проведени **2003 консултации и обучения** на родители - индивидуални психологически консултации за подпомагане на семействата да приемат детето с увреждане; повишаване на информираността за пълноценни грижи за детето според спецификата на състоянието му; обучение на родителите с цел мотивация за активното им участие в грижата за детето с увреждане; терапевтични сесии с деца и консултации за родители.

Информационни и други дейности, свързани с повишаване на информираността относно ползите от своевременна и комплексна рехабилитация:

През 2021 г. в ЦКОДУХЗ са проведени общо **244 дейности** за повишаване на информираността относно ползите от своевременна и комплексна рехабилитация: информационни срещи, беседи с представители на дирекции от общините, с ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ, РЗИ, журналисти и др. за популяризиране дейността на Центровете и ползите от комплексната рехабилитация; радиопредавания; онлайн публикации (на сайтовете на Центровете, във Фейсбук; група от специалисти в социалните медии наречена „Работилница -Вълшебен свят“, които отговарят на поставени въпроси от родителите); публикации в пресата на различни теми („Ранната интервенция преодолява изоставането в развитието на детето в най-ранна възраст и подкрепя семейството в грижата за него“; „Предречева логопедична рехабилитация за деца в ранна възраст“; „Развитието се забавя, ако децата запазят примитивни рефлексии след раждането“; „Как ранната интервенция промени живота на сина ми“ и др.); здравно-образователни материали и други печатни издания (рекламни флаери, брошури с информация за предлаганите услуги в Центъра и ползите от своевременната и комплексна рехабилитация).

Информационни и други дейности, свързани с повишаване на здравната култура по отношение на грижите за недоносени деца и за деца с хронични заболявания и увреждания:

В 10-те ЦКОДУХЗ са проведени общо **2826 дейности** за повишаване на информираността и уменията за грижи за недоносени деца и за деца с хронични заболявания и увреждания :

кампания - ден на отворените врати за родителите; срещи, беседи, лекции за повишаване на здравната култура по отношение на грижите за децата с хронични заболявания и увреждания (на теми: „Разстройства от аутистичния спектър в детска възраст“; „Преодоляване на страхове в детска възраст“; „Обучителни трудности при синдром на Даун“; „Овластяване и контрол на емоциите на детето“; „Създаване на благоприятна семейна среда на детето“; „Стимулиране фината моторика на детето в къщи“ и др.); индивидуални консултации на родители, проведени от логопеди, психолози, мед. сестри, рехабилитатори, социални работници относно отглеждането, обучението, оказването на помощ в процеса на лечението и рехабилитацията; онлайн публикации - информационни материали, упражнения, лекции и друга информация в помощ на родителите (в Интернет, на сайта на Центъра; в онлайн платформа за видео разговори и др.); печатни издания - публикации в пресата, здравно-образователни материали и др.

Обучение на родителите за домашна рехабилитация на недоносените деца и децата с увреждания:

През 2021г. в 10-те ЦКОДУХЗ са проведени общо **963 консултации и обучения** на родителите за домашна рехабилитация на недоносените деца и децата с увреждания: за продължение и допълнение на педагогическата рехабилитация, провеждана в лечебното заведение за стимулиране на усвояването на умения за независимост на детето с увреждане, самообслужване, комуникативни умения; за овладяване и практикуване в домашни условия на упражнения за развитие на говорни умения, както и обучение на децата с допълващи алтернативни методи на комуникация – жестове, символи, в продължение и допълнение на логопедична терапия; консултации и обучения на родителите от кинезитерапевти и рехабилитатори за рехабилитационна дейност, подходяща за домашни условия, техники за развитие на финната моторика и др.

Разработване и утвърждаване на програми за обучение и провеждане на обучение на родители в подкрепа на грижите за недоносени деца, деца с увреждания и със специални потребности и др.:

В ЦКОДУХЗ са разработени и/или внедрени **245 програми** за обучение на родители в подкрепа на грижите за недоносени деца, деца с увреждания и със специални потребности (Програма за подкрепа на родители на деца с увреждания и затруднения в развитието в ранна възраст „*Да пораснем заедно плюс*“ по методика на УНИЦЕФ България; „*Аз раста с усмивка*“- за обучение на родителите на деца от 0 до 1 годишна възраст по теми за здравословно хранене на кърмачето; „*Помощници на мама и татко*“- за родители на деца със затруднения в развитието, за усвояване на дейности от ежедневието, формиране на навици и умения за независимост; „*Палави крачета*“ – обучителна програма за родители на деца с дефицит в двигателното развитие; „*Чуй ме. Аз искам да ти кажа*“- обучителна програма за родители на деца с разстройство на развитието, забавено развитие на речта и езика и др.). От специалистите в Центровете са разработени и индивидуални програми според потребностите и възрастта на децата - за двигателна и сетивна стимулация, развиване на инициативност, автономност и адаптивност; за преодоляване на комуникативни и обучителни затруднения; за формиране на хигиенни и здравни навици и др.

Проведени са **180 обучения** от специалистите в Центровете.

ПРИОРИТЕТ 2. ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ОБХВАТА НА МЕДИЦИНСКИТЕ ГРИЖИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

Основни отговорни изпълнители по приоритетното направление са МЗ, разкритите по Програмата услуги - ЦКОДУХЗ, ЗКЦ МДЗ и НЦОЗА.

Мярка 2.1. Осигуряване на достъпни, качествени и ефективни здравни услуги в обхвата на задължителното здравно осигуряване, с акцент върху всеки период - преди забременяване, по време на бременността, раждането, следродилния период и за децата от 0-18 г.

Осигуряване изпълнението на медицински и здравни дейности по програми „Майчино здравеопазване“ и „Детско здравеопазване“ на НЗОК

Източник: Годишен доклад за състоянието на здравето на гражданите в РБългария за 2021 г. (приет с Решение на МС, 2.11.2022г.)

Програма „Детско здравеопазване“, изпълнявана от ОПЛ

Средният за страната брой на отчетените профилактични прегледи за 2021 г. на лицата от 0 до 1 година е 9,52 на 1 ЗОЛ. Наблюдава се ръст от 10% в обръщаемостта спрямо 2020 г., когато стойността на показателя е 8,65 прегледа на едно ЗОЛ от 0 до 1 година. При ЗОЛ от 1 до 2 години отчетените профилактични прегледи бележат ръст от 5,78% – (от 1,3 на 1 ЗОЛ за 2020 г. на 1,37 на 1 ЗОЛ за 2021 г.).

Средно отчетеният за страната брой дейности профилактични прегледи на ЗОЛ от 2 до 7 години през 2021 г. е 0,76 прегледа на едно ЗОЛ и през двата наблюдавани периода при изискуем по програмата един преглед годишно.

През 2021 г. 76,31% от ЗОЛ от 7 до 18 години са се обърнали към ОПЛ за извършване на годишен профилактичен преглед, като стойността на показателя през 2020 г. е 76,23%. Броят на извършените профилактични прегледи в тази възрастова група традиционно отбелязва по-значителен ръст в края на третото тримесечие, преди началото на учебната година.

Програма „Детско здравеопазване“, осъществявана от лекар-специалист по „Педиатрия“

Средната стойност на показателя за страната „Брой профилактични прегледи на 1 ЗОЛ от 0 до 18 г. по програма „Детско здравеопазване“ в СИМП през 2021 г. е 0,038 прегледа, през 2020 г. е 0,035 прегледа.

Първични/вторични прегледи на 1 ЗОЛ от 0-18 г. при специалист с придобита специалност по „Педиатрия“ по повод остри състояния през 2021 г./2020 г.

През 2021 година, средният брой отчетени първични прегледи на 1 ЗОЛ от 0 до 18 години при специалист с придобита специалност по „Педиатрия“ за страната е 0,68 прегледа, а през 2020 г. този показател е 0,60 прегледа.

Вторичните прегледи през отчетния период на 1 ЗОЛ от 0 до 18 години при лекар специалист с придобита специалност по „Педиатрия“ средно за страната са 0,47 прегледа през 2021 г., а през 2020 г. този показател е 0,42 прегледа.

През 2021 г. съотношението между първични и вторични прегледи по повод остри състояния на ЗОЛ от 0-18 г. при специалист по педиатрия и профилни специалности средно за страната е 0,69, т.е. не надвишава допустимото съотношение 1:1. Това означава, че на 30% от преминалите деца на първичен преглед не са им извършвани и съответно отчитани вторични прегледи.

Програма „Майчино здравеопазване“ за ЗОЛ с нормална бременност, изпълнявана от ОПЛ

През 2021 г. по програма „Майчино здравеопазване“, изпълнявана от ОПЛ са извършени 2 198 прегледа на 1 755 бременни, съответно през 2020 г. са извършени 2 401 прегледа на 1 415 бременни. Наблюдава се спад от 8,45% в отчетените прегледи в сравнение с 2020 г., при ръст от 24% на включените в регистъра на ОПЛ бременни

Програма „Майчино здравеопазване“, осъществявана от лекар-специалист по акушерство и гинекология на бременни с нормална бременност и рискова бременност.

През 2021 г. по програма „Майчино здравеопазване“ за наблюдение на бременни жени с нормална и рискова бременност от лекар-специалист по акушерство и гинекология

са отчетени общо 322 319 профилактични прегледа на 60 151 бременни (39 026 първични и 283 293 вторични). За 2020 г. са отчетени общо 303 883 профилактични прегледа на 72 766 бременни (39 305 първични и 264 578 вторични).

Средната стойност на показателя за страната през 2021 г. е 5,36 прегледа на една бременна жена включена в програмата, за 2020 г. стойността на показателя е 4,18 прегледа.

Здравноосигурителни плащания за първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП)

През 2021 г. заплатената от НЗОК дейност на изпълнителите на ПИМП по направления се характеризира с общо намаление на регистрираните ЗОЛ. Във възрастова група до 18 години се отчита намаление с 9 хил. лица или с 0,8%.

През 2021 г. се отчита ръст в отчетените профилактичните прегледи за лица от 0 до 1 година по програма „Детско здравеопазване“, отчетени са 497,8 хил. прегледа, което е с 32 хил. прегледа или с 6,9% повече от отчетените през 2020 г., следвани от профилактичните прегледи за лица от 1 до 2 години – 3,2% и профилактични прегледи за лица от 2 до 7 години – 3% по програма „Детско здравеопазване“.

Здравноосигурителни плащания за специализирана извънболнична медицинска помощ

От общите плащания за СИМП през 2021 г. най-голямо увеличение се наблюдава при следните дейности:

- профилактични прегледи на ЗОЛ до 18 г. от лекар-специалист с придобита специалност по „Педиатрия“ – отчетени 46 хил. прегледа, което е с 3,8 хил. прегледа или с 9,0% повече от предходната година. Заплатените средства са 643,4 хил. лв., което е с 79,2 хил. лв. повече или с 14% от предходната година;
- вторични профилактични прегледи по програма „Майчино здравеопазване“ – отчетени общо 284 хил. прегледа, което е с 17,4 хил. дейности или с 6,5% повече от 2020 г. Заплатените средства са 3 978 хил. лв., което е с 418 хил. лв. повече или с 11,7% от предходната година;

Разширяване на обема и обхвата на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК

През 2021 г. бяха приети три наредби за изменение и допълнение на Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса. С промените е създадена възможност за пациенти с онкологични заболявания с различни локализации, включително попадащи в обхвата детската хирургия, да имат достъп в рамките на пакета здравни дейности по НЗОК до иновативния метод за оперативно лечение, асистирано с робот. Преимуществовата на този вид лечение са постигане на по-голяма радикалност и контрол при оперативното лечение на злокачествени заболявания, по-бързо следоперативно възстановяване и по-малко усложнения, по-малка кръвозагуба при операцията, намалена болкова симптоматика при пациентите, подложени на оперативно лечение, скъсен болничен престой след оперативната интервенция. Въведена е и нова амбулаторна процедура „Диагностика на първични имунни дефицити“, в рамките на която се дава възможност за провеждането на съвременна диагностика на първични имунни дефицити, което е предпоставка за провеждане на адекватно специфично лечение. Допълнени са и възможностите за изпълнение на амбулаторни оперативни процедури, като са създадени условия за

разширяване на начините за повлияване на пациенти с комплексни трудно заздравяващи рани. Включени са нови дейности и медико-диагностични изследвания в извънболничната медицинска помощ и е добавена възможност за , с което да се гарантира възможността за качествена и навременна диагностика при малките пациенти.

2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване

Разширяване обема и обхвата на медицинските консултации и домашните посещения в ЗКЦ

С цел да се надградят предоставяните медицински дейности в обхвата на задължителното здравно осигуряване, както и да се осигурят интегрирани здравно-консултативни и социални услуги за родилки, бременни с патология и за деца с хронични заболявания и недоносени, по програмата се осигурява дейността на 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве (ЗКЦ) във всички областни градове в МБАЛ и някои специализирани и университетски болници. В тези центрове се организира комплексно медицинско наблюдение на деца с увреждания и хронични заболявания, бременни с повишен медицински риск, с патология на бременността или наличие на хронични заболявания и увреждания. В ЗКЦ се извършват информационни, логистични и координационни дейности, предоставят се специализирани медицински консултации, домашни посещения от медицински специалисти на недоносени деца, деца с увреждания и хронични заболявания на възраст до 1 година, както и консултации от психолог и социален работник на деца с увреждания и деца с хронични заболявания, родилки и бременни с патология на бременността в хода на тяхното болнично лечение и/или амбулаторно проследяване и лечение. Чрез ЗКЦ по програмата се финансират и медицински консултации извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, в т.ч. и допълнителен преглед от специалист по АГ в допълнение на прегледа, предвиден съгласно Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване. При установяване на необходимост от допълнителни консултации, изследвания или лечение, специалистите в ЗКЦ насочват пациентите към подходящо лечебно заведение.

През 2021г. от медицинските специалисти, психолози и социални работници в 31 ЗКЦ са проведени общо **12 036 консултации**, съответно: от медицински специалисти **5273** консултации, от психолози - **3276** и от социални работници-**3487** консултации. Предоставени са общо **137 домашни посещения**. За сравнение, през 2020г. по Програмата са отчетени 6779 консултации и 261 домашни посещения.

Табл.1 Специализирани консултации, домашни посещения и разходи по дейности и за възнаграждения на специалисти в ЗКЦ за 2021г.

	<i>1-во тримесечие</i>	<i>2-ро тримесечие</i>	<i>3-то тримесечие</i>	<i>4-то тримесечие</i>	<i>Общо разходи</i>
<i>Разходи за периода</i>					
Видове разходи за дейността					

Общо разходи за възнаграждения:	132,790.98	125,087.76	132,626.98	155,837.66	546,343.38
Възнаграждения на координатор	76,845.98	79,973.56	76,390.98	80,595.62	313,806.14
Възнаграждения на психолог	26,686.32	32,070.09	26,789.53	33,037.03	118,582.97
- общо отработени часове	3,933.50	5,045.45	4,056.00	4,441.50	17,476.45
- брой консултации	830	884	757	805	3276
Възнаграждения на социален работник	29,258.68	27,533.02	29,446.47	37,885.01	124,123.18
- общо отработени часове	3,980.00	4,674.46	4,066.00	4,379.00	17,099.46
- брой консултации	854	1006	837	790	3487
Брой консултации от медицински специалист	1418	1284	1303	1268	5273
- по 20.00 лв. за една консултация от медицински специалист	28,360.00	25,680.00	26,060.00	25,360.00	105,460.00
Брой домашни посещения	30	53	18	36	137
- по 30.00 лв. за домашно посещение	900.00	1,590.00	540.00	1,080.00	4,110.00

В края на 2021 г. са сключени договори от страна на МЗ с лечебните заведения за продължаване на дейността по НППМДЗ 2021-2022 г., които са за периода 2021-2023 г. и съответно след сключването им са издадени заповеди от изпълнителните директори на ЛЗ за дейности на ЗКЦ към тях.

Въпреки че още през месец април 2021 г. лечебните заведения са уведомени чрез РЗИ, че е приета Национална програма за подобряването на майчиното и детско здраве 2021-2030 и План за действие към нея за периода 2021-2023 г. и предстои сключване на договори, възникнаха някои трудности и проблеми във функционирането на ЗКЦ, отразени и в отчетите на регионалните координатори от РЗИ. За разглеждания период не всички ЗКЦ са функционирали, като от 19-те с целогодишно отчетена дейност 5 са с непълен състав от специалисти. От УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ гр. Плевен е отчетен като дейност само биохимичния скрининг. Не са функционирали ЗКЦ в МБАЛ „Св.Петка“ гр. Видин, МБАЛ Ловеч, УМБАЛ „Св. Марина“ гр. Варна и МБАЛ „Св.Пантелеймон“ гр. Ямбол, а други са работили само от един до девет месеца, съответно - ЗКЦ към УМБАЛ гр.Бургас, МБАЛ „Д-р Атанас Дафовски“ гр. Кърджали, МБАЛ „Д-р Никола Василиев“ гр. Кюстендил и МБАЛ Силистра, които са работили един месец (декември); ЗКЦ към МБАЛ „Д-р Стамен Илиев“ гр. Монтана - три месеца за годината (последното тримесечие); ЗКЦ в МБАЛ Разград – шест месеца (последното тримесечие, март и юни); ЗКЦ към УМБАЛ „Св. Анна“ София - девет месеца (без периода септември – ноември). Като основна причина се посочва липсата на договори с МЗ, както и усложнената епидемичната обстановка в страната.

Разработване и внедряване на механизми за подобряване на грижите за бременни жени и деца до 3 годишна възраст от уязвими групи в ЗКЦ

НЦОЗА и МЗ участват експертно в пилотни проекти на УНИЦЕФ и Фондация „Тръст за социална алтернатива“ за създаване и адаптиране на услуги за патронажна грижа за бременни жени, деца до 3-годишна възраст и техните семейства, реализирани с партньорството на МЗ и участието на други звена от системата на здравеопазване, като

членове на Експертен и Консултативен съвет по тези проекти (НЦОЗА, ЛЗ за АГ помощ, представители на Експертни съвети към МЗ, съсловни организации и управителни органи на ОПЛ, педиатрите, професионалистите по здравни грижи и др.). С финансиране от УНИЦЕФ патронажна грижа за бременни жени и деца от 0-3 години се предоставя и през 2021г. в Центрове за майчино и детско здраве в областите Сливен и Шумен, като част от дейностите по Работния план 2020-2022 г. между Министерството на здравеопазването и УНИЦЕФ, заложи и в Работния план 2019-2020 г.

През 2021г. продължават дейностите по пилотно предоставяне на Програмата „Заедно-здрaво бебе, здравa бъдеще“, услуга за патронажна грижа чрез домашни посещения за бременни жени, кърмачета и деца до 2-годишна възраст от уязвими групи и техните семейства, от фондация «Тръст за социална алтернатива» в гр.София и гр.Пловдив. През 2021г.продължава и мониторирането на услугата от Национален консултативен съвет, в който участват представители на НЦОЗА и МЗ. Опитът от работата на екипите по Програмата в условията на COVID-19 е представен на европейски форум по обществено здраве като добра практика в подкрепа на майчиното и детското здраве на целевите групи - бременни жени, деца до 2-годишна възраст и техните семейства от ромска общност. Материалът е публикуван на сайтовете на НЦОЗА и ЕУРНА.

НЦОЗА експертно консултира адаптирането на методологията на услугата и разработва модел за устойчивост чрез имплементирането ѝ в националната здравна система. През 2022-2023г. е предвидено изготвянето на становище за внедряване на програма за патронажната грижа за бременни жени и малки деца от уязвими групи в ЗКЦ, базирана на „ЗЗБЗБ“. Продължава и участието в международни онлайн семинари, отчитащи ефективността от реализирането на програмата за домашни посещения (NFP) в различни страни по света по отношение на подобряване на показателите, свързани с майчиното и детското здраве и развитието на децата, с участие в три семинара. Проведени са 5 наблюдения на домашни посещения и супервизии на екипите от центровете към лечебни заведения по АГ в София и Пловдив, 4 работни срещи и дейности по изготвяне на становище за имплементиране в здравната система.

Предоставяне на методична помощ на персонала на ЗКЦ

Във връзка с подобряване на работата и повишаване ефективността от изпълнението на дейности по Програмата, МЗ и РЗИ оказват постоянно методична помощ на регионалните координатори и на лечебните заведения. Допълнително, РЗИ извършват проверки на тримесечие и при необходимост дават указания за отстраняване на нарушения и пропуски. Основните трудности са свързани с окомплектоване на персонала на ЗКЦ и провеждането на здравно-информационни и здравно-промотивни дейности.

Популяризиране на дейността на ЗКЦ

На интернет-страниците на РЗИ е публикувана информация за НППМДЗ и Плана за действие към нея за периода 2021-2023г., включително и за ЗКЦ.

По данни на РЗИ, са проведени екипни срещи на специалисти от ЗКЦ с представители на общините, дирекция „Социално подпомагане“ и отдел „Закрила на детето“ за запознаване с дейностите на центровете. Някои РЗИ са провели информационни срещи и със здравни медиатори.

Поддържане на обособени раздели с актуална информация за дейността на ЗКЦ на интернет-страниците на РЗИ и на лечебните заведения, в които са разкрити ЗКЦ

По данни на РЗИ, на интернет-страниците на инспекциите и на лечебните заведения, които изпълняват дейности по програмата, е публикувана информация за дейностите на ЗКЦ, включително реда на достъпа, графици, адреси и контакти.

2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови програми при бременни и деца

Разширяване на обхвата на профилактичните прегледи за бременни и деца

Източник: Данни от НЗОК, постъпили в МЗ в отговор на писмо с изх. №91-00-81/31.10.2022 на МЗ и с вх. №04-04-668/31.10.2022 на НЗОК

По данни на НЗОК общият брой на отчетени профилактични прегледи по програма "Детско здравеопазване" за периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 г. по възрасти е съответно: 532,761 за лица от 0 до 1 г.; 179,214 – за лица от 1 до 2 години; 451,724 – за лица от 2 до 7 г. и 597,095 – за лица от 7 до 18 г. Броят на лицата, обхванати в регистър "Детско здравеопазване" в периода 01.01.2021 г. – 31.12.2021 г. е 1,217,334.

Броят на отчетените задължителни имунизации и реимунизации на лица от 0 до 18г. за 2021г. е 767 302.

Броят на лицата, обхванати в регистър "Майчино здравеопазване" в периода 01.01.2021 г. – 31.12.2021 г. е 70,823. Профилактичните прегледи по програма "Майчино здравеопазване" за периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 г. са 336,690

Разширяване на обхвата на неонаталния слухов скрининг

В рамките на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020г., от 2015 г. е въведен масов неонатален слухов скрининг при новородени за ранно откриване, диагностициране и насочване за своевременна интервенция при увреждане на слуха, което съдейства за постигане на оптимално развитие и социално включване на засегнатите деца. Скринингът продължава и в рамките на НППМДЗ 2021-2030 и се провежда в лечебни заведения с разкрити акушеро-гинекологични и неонатологични структури. През 2021г. от лечебните заведения с акушеро-гинекологични и неонатални структури със сключени договори за финансиране, 101 ЛЗ са отчетели проведени изследвания за НСС.

За провеждане на скрининга лечебните заведения осигуряват помещение, отговарящо на изисквания и апарат за отоакустични емисии. Изследването се извършва на доносени новородени в деня преди или в деня на изписването на детето от родилното/неонатологичното отделение/клиника, а на недоносени новородени след достигане на коригирана, постконцептуална възраст в деня преди или на изписването на детето от неонатологична клиника/отделение за недоносени деца и при подписано от родител „Информирано съгласие за провеждане на слухов скрининг на новородено дете“. Резултатите от изследването се отразяват в съответните документи (История на заболяването, документите за регистриране на процедури по клинични пътеки и епикриза, като се посочва датата на изследването). Водят се отчетни документи, които се предоставят на РЗИ, МЗ и екземпляр в ЛЗ.

Представените данни за извършени изследвания за неонатален слухов скрининг при новородени показват, че за 2021 г. по Програмата са отчетени и заплатени **47 200** изследвания за скрининг (Табл.2). По области, най-много са проведените изследвания в най-

големите градове на страната - София столица, следвани от Пловдив и Варна. Най-малко са отчетените изследвания в областите Видин, Ямбол и Разград.

Забележка: За определяне на обхвата на новородените с изследвания за НСС по области е необходима прецизирана информация за новородените по области.

Средно за страната обхватът с неонатален слухов скрининг на новородените за 2021 г. е **80.44 %**. През 2020г. отчетеният средно за страната обхват е 85.13%. За предходният период на Програмата 2014-2020г. отчетеният обхват годишно е достигал до 87 % от новородените. В Програмата за периода до 2030г. и Плана за действие 2021- 2023г е заложено да се постигне до 95% обхват.

Таблица 2. Брой изследвания за неонатален слухов скрининг по области

Област	Брой изследвания за 2021 г.
Благоевград	1 818
Бургас	2 176
Варна	3 269
Велико Търново	1 131
Видин	15
Враца	685
Габрово	405
Добрич	861
Кърджали	591
Кюстендил	520
Ловеч	376
Монтана	946
Пазарджик	1 374
Перник	379
Плевен	1 168
Пловдив	6 889
Разград	221
Русе	1 238
Силистра	686
Сливен	2 454
Смолян	359
Софийска област	767
София столица	14 595
Стара Загора	1 906
Търговище	676
Хасково	1 111
Шумен	390
Ямбол	194
ОБЩО:	47 200

Изплатените средства за направените изследвания (по 10 лв. на изследване) са общо **472 000** лв. и размерът им по области съответства на броя изследвания.

В представените отчети регионарните координатори от РЗИ са отразили резултати от направените проверки, съгласно възлагателно писмо от МЗ. Проверено е съответствието на документацията (заповеди за реда и мястото за извършване на изследването, отговорник за организацията и отчетността на проведените изследвания; отчетни форми, форми за регистриране на изследванията, декларации, информирано съгласие и др.), съгласно изискванията на договорите. Описани са организацията и изпълнението на дейностите, констатираните нарушения и направените препоръки, обобщено представени по-долу:

Съгласно изискванията на договора, скринингът се прави на всички новородени. Проверките са установили спазване на това изискване в повечето случаи. В единични случаи са установени нарушения: извършена аудиометрия в деня на раждането на детето по преценка на неонатолога, че състоянието на детето позволява да се извърши изследване на слуха; несъответствие между броя на новородените и изследваните деца. Сред констатираните причини за несъответствие на броя изследвани на броя на новородените деца (обхват под 100%), най-често са: - голям брой родени недоносени; превеждане в друго ЛЗ, включително и поради настъпили усложнения; нуждаещи се от продължителна апаратна вентилация; с вродени малоформации; с ниско и екстремно ниско тегло; поради престой в интензивен сектор; родени през 2021 г. и изписани през 2022 г.; мъртвородени; починали; отказ на родителите за провеждане на изследването и подписване на информирано съгласие; технически проблеми с апарата за отоакустични емисии. В случаите, когато новородените не са достигнали 38 г.с. (постконцептуална възраст), в епикризата е отразено указание за необходимостта от контролно изследване на слуха на новороденото до 7 дни след изписването от УНГ специалист. В някои лечебни заведения (с трето ниво на компетентност в изпълнение на медицински стандарт по неонатология) изследването се извършва неколkokратно поради продължителния престой на

недоносените, когато е необходимо. Макар и рядко, има случаи, в които броят на изследваните надвишава този на новородените. Сред посочените причини са отложено изследване с месец поради технически или медицински причини (проблем с апарата за отоакустични емисии, прехвърляне в друго ЛЗ по назначение, необходимост от повторно изследване на някои деца).

Направени са препоръки: за спазване на изискванията за извършване на слуховия скрининг (на доношените новородени); за стриктно попълване на медицинската документация - отразяване на резултата от изследването в епикриза, в ИЗ на новороденото и др. пропуски в документирането на изследването, аудиометричното изследване не е кодирано като процедура в направлението за хоспитализация и др.).

Данни за регистрирани отклонения от нормата при проведените изследвания са посочени в някои отчети на регионалните координатори от РЗИ - общо 248 случая. В някои лечебни заведения е установен значимо по-висок процент такива отклонения и потърсени причините, като регионалните координатори констатира, че в повечето случаи се касае за „неуспешни изследвания“. Те посочват най-често технически проблеми с апарата за измерване на отоакустични емисии като причина за забавяне или преустановяване за известен период на изследванията за неонатален слухов скрининг, което налага извода за необходимостта от предприемането на мерки за осигуряване на необходимата апаратура с гарантирано качество. Изследванията се извършват от различни специалисти според вида на лечебното заведение-УНГ специалист, неонатолог, специалисти по здравни грижи в АГ отделение, педиатри и/или неонатолози в отделение за недоносени. Препоръчително е осигуряването на стандартизирано обучение за провеждане на изследванията.

Осигуряване на устойчивост на биохимичния скрининг за бременни

В рамките на Здравно-консултативните центрове към университетските многопрофилни болници за активно лечение в София, Варна, Плевен, Пловдив и Стара Загора, в които има разкрити генетични лаборатории, е осигурено провеждането на биохимичен скрининг при бременни жени за оценка на риска от раждане на дете с болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена. Изследванията и консултациите се заплащат по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве, а китовите и реактивите за изследванията се осигуряват от Министерството на здравеопазването по реда на Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

През 2021 г. договори за изследвания за биохимичен скрининг са сключени със СБАЛАГ „Майчин дом“ – София, УМБАЛ „Св.Георги“ – Пловдив, УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен. В УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ – Ст. Загора е извършено само едно изследване, а в УМБАЛ „Св.Марина“ – Варна не са извършвани изследвания, като по данни на лечебните заведения това се дължи на по-късното сключване на договора през 2021 г. и невъзможността им да финансират авансово дейността.

Общият брой на направените изследвания е **15 559**. През 2020 г. са извършени 19 850 изследвания.

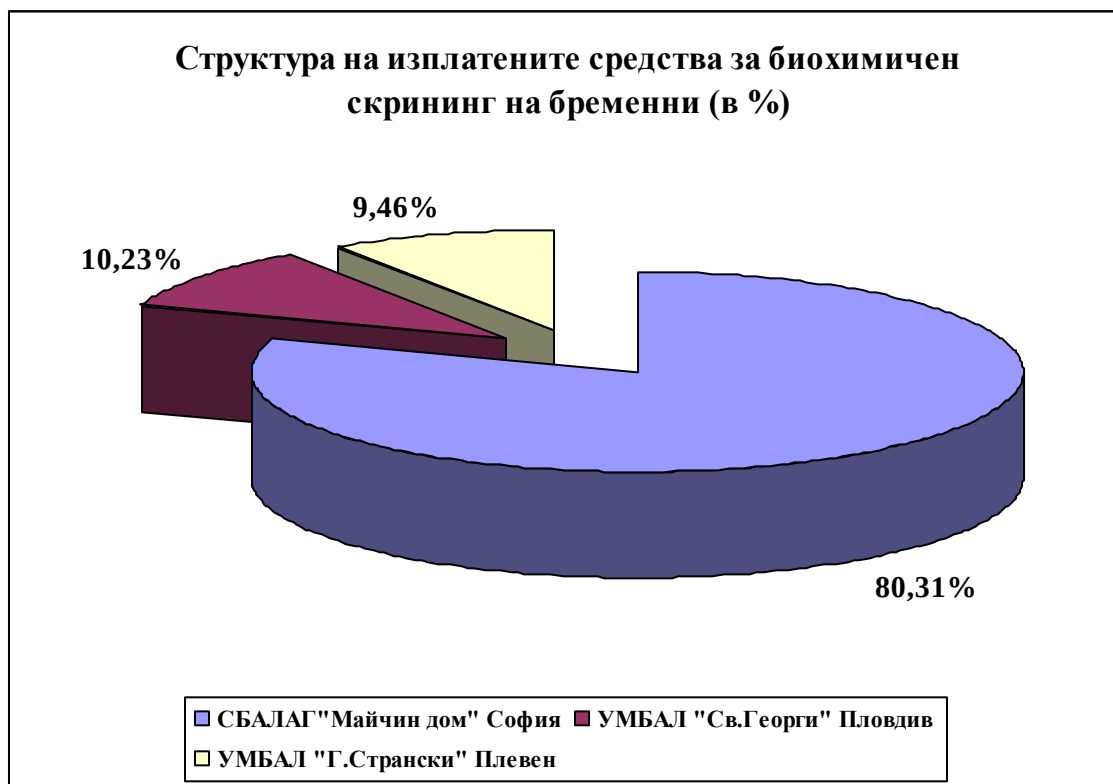
Най-много изследвания са извършени в СБАЛАГ „Майчин дом“ – София: **12 494**, почти равномерно разпределени по месеци.

В УМБАЛ „Св.Георги” – Пловдив са извършени **1 592** изследвания, като през месеците юли-ноември не са посочени данни за проведени изследвания.

В УМБАЛ „Д-р Г. Странски” – Плевен през 2021 г. са извършени общо **1 472** изследвания, почти равномерно разпределени по месеци.

В УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ – Ст. Загора е извършено **1** изследване, през м. декември.

Стойността на едно изследване е 40 лв. Общо за всички изследвания са изплатени **622 360** лв.

Мярка 2.5. Въвеждане на ефективни механизми за последваща комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

Осигуряване на комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

В ЦКОДУХЗ комплексна грижа е предоставена на **1648 деца** - недоносени деца, деца със специални потребности и деца в риск от проблеми в развитието (ДЦП, аутизъм, деца родени с ниско и много ниско тегло, рискови новородени деца, деца с вродени заболявания и увреждания, с различна степен недоносеност и деца с увреждания, които се нуждаят от долекуване, наблюдение, продължителна терапия и рехабилитация). В Центровете се

провежда: Обучение на родителите и консултации за отглеждане, последващо наблюдение и рехабилитация според състоянието на детето след изписването му; Диагностика, лечение, рехабилитация на деца с увреждания, с вродени аномалии, редки болести, с хронични заболявания, отклонения в нервно-психичното развитие; Различни видове терапия (ерготерапия, кинезитерапия и др.); Логопедична помощ; Психологични консултации и помощ; Психо-педагогическа и социална рехабилитация; Педагогическа подкрепа и др.

Разработване на препоръки за проследяване на децата в риск от проблеми в развитието и децата със специални потребности

През 2021г. от специалистите в ЦКОДУХЗ са разработени общо **40 бр. препоръки и 14 алгоритъма**, съответно:

Препоръки: за новородени с повишен риск; за комплексно проследяване на преждевременно родени деца; за проследяване от общопрактикуващия лекар на децата със специални потребности и риск от проблеми в развитието;

Алгоритми: за наблюдение и лечение на недоносено дете; за проследяване и рехабилитация на недоносени деца; за провеждане на медицинска рехабилитация, вкл. и ерготерапия; алгоритми – програми за логопедична помощ, психосоциална рехабилитация, педагогическа рехабилитация и др.

Разработване на препоръки за провеждане на рехабилитация при децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието

Изготвяне на оценка на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата

На СБАЛДБ „Проф. Ив. Митев“ ЕАД, в качеството ѝ на високоспециализирана болница в областта на диагностиката и лечението на деца, е възложено изготвяне на оценка на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата. Оценката се изготвя задължително за всеки пациент, хоспитализиран в лечебното заведение, като включва данни за общия здравен статус на пациента при дехоспитализацията, препоръки за наблюдение на развитието на детето, включително и за прилагане на хранителен режим, както и информация за необходимостта от последващо наблюдение и допълнителни консултации с медицински и немедицински специалисти (логопед, психолог и др.). През 2021 г. са изготвени **5 801** оценки на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата. Средствата за тази дейност са в размер на 1,7 млн. лв.

ПРИОРИТЕТ 3 ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ И НЕМЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

За изпълнение на дейности по това приоритетно направление отчети са представили 10-те ЦКОДУХЗ и НЦОЗА.

Мярка 3.1. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за лица

Разработване на обучителни програми и учебни материали за провеждане на обучения

От НЦОЗА е разработена програма за продължаващо обучение за повишаване квалификацията на медицински и немедицински специалисти от ДМСГД и ЦКОДУХЗ, в подкрепа на подготовката и реализирането на деинституционализацията на децата с активното и мотивирано участие на персонала, както и за превенция на последваща институционализация на децата в новите услуги.

Разработване и внедряване в ЦКОДУХЗ и ЗКЦ на програми за обучение на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания

По данни на 10-те ЦКОДУХЗ са разработени и внедрени **245 програми** за обучение на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания, включително и в онлайн форма.

НЦОЗА участва в адаптирането и пилотирането с цел внедряване на Програма на СЗО за обучение на родители и други лица, полагащи грижи за деца със затруднения или забавяне в развитието, администрирана и координирана от УНИЦЕФ и ДАЗД. По програмата е обучен учител - психолог от ЦКОДУХЗ „Св.Ив.Рилски“ – София. Целта е да се обучат специалисти за внедряване на Програма в Центровете в страната и прилагането ѝ за обучение на родители на деца с проблеми в развитието.

Разработване на информационни и методични материали в помощ на консултативната практика на специалистите от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ в работата с родителите на деца с увреждания и хронични заболявания в ранна възраст

По данни от отчетите на 10-те ЦКОДУХЗ са разработени и използвани в консултативната практика общо 44 информационни и 17 методични материали:

Изготвени и публикувани, предимно онлайн, на интернет страниците на Центровете, са информационни материали на различни теми: „Правилно хранене на кърмачето и малкото дете“; „Нервно-психично развитие на кърмачето и малкото дете“; Плуването е здраве, Кога да се тревожите за настроението на детето си, Когато децата са неорганизиранни – причини и решения, Куклена игра: Как да помогнете на детето си да саморегулира своите емоции и поведение, Защо сензорната игра е важна за развитието на детето, Четири причини да играете навън с детето си със специални нужди, Как да идентифицираме сензорни проблеми при малки деца?, Сестрите и братята на деца със специални потребности също имат специални нужди и др.

Разработени и приложени от специалистите от ЦКОДУХЗ са следните методични материали: Методика за проследяване на психичното развитие на децата от 1 до 3 години; Методика за провеждане на закалителни процедури на деца от 0 до 3 години; Адаптираното плуване с доказано укрепващо въздействие върху общото състояние на организма и др.

Провеждане на обучения на специалистите за работа с деца със специфични потребности и увреждания, за грижи за дете с медицински риск в семейна среда, за комуникация с лица от уязвими групи и др.

Проведени са **102 обучения** на специалисти от ЦКОДУХЗ, сред които: цикъл от лекции за медицински сестри на тема „Аутистичното дете“; двумодулно обучение за рехабилитатори по акватерапия Watsu за бебета и възрастни, „Основни кинезитерапевтични техники при работа с деца с двигателни нарушения“, „Лечебен масаж и лечебна гимнастика при мускулна хипотония“, „Миофасциални масажни техники – ниво 3 и 4“, „Диагностични процедури и грижи при новодиагностицирани пациенти със спинална мускулна атрофия“; обучение за логопеди и психолози на тема „Взаимоотношенията според психобиологията“, за по - ефективна комуникация с родителите на деца със специфични потребности; обучение за психолози - Скала за интелигентност на Векслер за деца с WISC – IV, Практическа арт-терапия за деца със СОП; Рейтинг скала за оценка на детски аутизъм CARS -2; „Сензорни дейности и сензорна стимулация за деца с увреждания“, „Работа с родители на деца с увреждания“, „Адаптация на детето към нова социална среда. Проблеми и правила на адаптацията“; обучение на логопеди - “Основни логопедични техники и стратегии при деца родени с множествени увреждания“, Обучения за работа в екип; участие в Пета мултифасетна конференция за детско развитие; обучения по теми за социално-емоционалното и езиково развитие; ранни признаци на аутизъм и забавяне на говора; когнитивно развитие и ранни признаци на затруднения; специфични състояния в ранните години - епилепсия и ранни признаци на заболяване, мозъчни, нервно-мускулни и метаболитни генетични и придобити заболявания; първа долекарска помощ на работното място; колегиумг на тема „Детски аутизъм-същност и прояви“ и др.

Обучение на специалистите за превенция на институционализацията на грижите за децата и подкрепа на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда

Специалистите от ЦКОДУХЗ през 2021 г. са преминали 13 обучения по теми за превенция на институционализацията на грижите за децата:

В 10-те Центъра е проведено on-line обучение на тема „Повишаване на компетентността на медицински специалисти относно ранно идентифициране на проблеми в развитието на децата, начина на съобщаване на родителите за увреждането на детето и за предоставяне на новите здравни и интегрирани здравно-социални услуги“, организирано по проект на Агенцията за социално подпомагане BG05M9OP001-2.012 „Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., с партньорството на МЗ.

Мярка 3.2. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от детските ясли (ДЯ) и детските градини (ДГ), от болничната и извънболничната помощ, работещи с деца

Разработване на обучителни програми, учебни материали и обучение за повишаване квалификацията на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ и специалисти от ДЯ и ДГ по въпросите на ранното детско развитие.

В НЦОЗА през 2021г. са разработени учебни програми и обучителни материали по теми от областта на ранното детско развитие, промоцията на здраве и профилактиката, за провеждане на тематични курсове за продължаващо обучение на специалисти от детските ясли.

Разработени са три обучителни материала за общопрактикуващи лекари и педиатри за повишаване на информираността и компетентността по въпросите на ранното детско развитие.

Разработване на информационни и методични материали в помощ на консултативната практика на ОПЛ, педиатри и специалисти от ДЯ и ДГ в подкрепа на грижите за здравето и развитието на детето в семейна среда и ефективно родителство в периода на ранното детство

В НЦОЗА е разработен методичен материал за медицински специалисти за комплексна промоция на здраве на децата в детските ясли.

Провеждане на обучения на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ за ранно откриване на аутизъм при деца

С финансиране по НППМДЗ 2014-2020г. през 2015г. стартира обучение на ОПЛ и педиатри за въвеждането на скрининг на аутизма при деца под 3-годишна възраст в извънболничната медицинска помощ при провеждането на профилактичен преглед. През 2021г. не са финансирани и проведени обучения по НППМДЗ. Проведени са супервизии на педиатри от извънболничната помощ, преминали обучение за скрининг на аутизма в НЦОЗА. В практики на педиатри и ОПЛ са разпространени материали за скрининг на аутизма, разработени от НЦОЗА. Извършените дейности целят и подобряване на ресурсната обезпеченост на обслужването на децата с аутизъм и техните семейства в системата на здравеопазването.

Приоритет 4. Усъвършенстване на механизмите за събиране и анализ на данни, свързани с майчиното и детско здраве

Мярка 4.2. Усъвършенстване на механизмите за мониторинг и контрол на дейностите в областта на майчиното и детско здраве

Ежегодно отчитане на обхванатите с профилактични прегледи деца и бременни жени съгласно утвърдената нормативна уредба

През 2021г. за годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите на РБългария НЦОЗА изготви анализ на обхвата с профилактични прегледи на децата и учениците и на причините за тенденцията за намаляване на обхвата, особено в някои региони на страната.

Провеждане на обучение на регионалните координатори по НППМДЗ за повишаване качеството на мониторинга

Във връзка с приемането на Програмата от Министерски съвет, Министерството на здравеопазването даде указания на регионалните здравни инспекции за определяне на регионални координатори и активно участие в контрола и мониторинга на изпълнението на програмата, както и за предприемане на действия по изпълнение на заложените в Плана мерки. Допълнително, в оперативен порядък, на регионалните координатори е оказвана методична помощ относно изискванията за изпълнение на дейностите, както от страна на РЗИ, така и от страна на лечебните заведения. На базата на извършените от МЗ документални проверки на предоставените от координаторите отчети, са дадени конкретни препоръки и указания за отстраняване на констатираните несъответствия, като подробно са описани установените пропуски и върнати за корекция.

ПРИОРИТЕТ 5 РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВНИ И ИНТЕГРИРАНИ ЗДРАВНО-СОЦИАЛНИ УСЛУГИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ НА УСЛОЖНЕНИЯТА ПРИ ДЕЦА С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Мярка 5.2. Осигуряване на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

Осигуряване дейността на съществуващите комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на недоносени деца, деца с хронични заболявания и деца с увреждания

В рамките на Здравно-консултативните центрове, разкрити по Националната програма за подобряването на майчиното и детско здраве, в университетски и специализирани болници в София, Варна, Пловдив и Плевен са разкрити 12 комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване и продължителна здравна грижа за деца с хронични заболявания (диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени неврологични заболявания, вродени хематологични заболявания, детска церебрална парализа и недоносени деца). Комисиите предоставят високоспециализирани медицински консултации и изготвят индивидуални медико-социални планове за всяко дете, а в състава им могат да бъдат включвани и немедицински специалисти, в т.ч. логопед, социален работник, рехабилитатор, в зависимост от индивидуалните нужди на всяко дете.

За 2021г са постъпили данни за проведени консултации и изготвени индивидуални медико-социални планове от работата на 10 експертни комисии – общо изготвени **1158 индивидуални медико-социални плана** (табл. 3), съответно от 3 комисии към УМБАЛ „Св.Георги“- Пловдив (за деца с диабет, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания – общо 503 индивидуални медико-социални плана); от 1 комисия към СБАЛАГ „Майчин дом“ - София (за недоносени деца - 173 индивидуални плана) и от 5 комисии към СБАЛДБ „Проф.Иван Митев“ (за деца с диабет, вродени

сърдечни малформации, вродени неврологични заболявания, вродени хематологични заболявания и недоносени деца – общо 468 индивидуални медико-социални плана) и от комисия към УМБАЛ „Д-р Г.Странски“ (за деца с диабет – общо 14 индивидуални медико-социални плана).

За сравнение, за 2020г. комисиите са изготвили общо 1676 медико-социални плана.

Табл. 3 Разходи за експертните комисии и изготвени индивидуални медико-социални планове

Комисии		Видове разходи за дейността			Брой изготвени медико-социални планове
		Разходи за осигуряване дейността на комисията	Изплатени възнаграждения на членовете на комисията	Общо разходи за комисията	
УМБАЛ „Св.Марина“	диабет			0	0
	вродени хематологични			0	0
УМБАЛ Странски Плевен	диабет		3000	3000	14
УМБАЛ „Св.Георги“ Пловдив	диабет	3128.83	24240	27368.83	114
	вродени хематологични	2981.28	20160	23141.28	48
	вродени лицеви малформации	1142.78	23860	25002.78	341
СБАЛАГ Майчин дом	недоносени	35448	0	35448	173
СБАЛДБ	диабет		36000	36000	55
	вродени хематологични		36000	36000	124
	недоносени		36000	36000	64
	вродени неврологични		36000	36000	79
	вродени сърдечни малформации		36000	36000	146

Усложнената епидемична обстановка и въведени протиепидемични мерки се отразяват на интензивността на работа на комисиите, освен това комисиите в УМБАЛ „Св. Марина“ - Варна не са осъществили дейност, а по сведения на експерти от МЗ комисията към УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен е работила само един месец през годината.

Създаване на Центрове за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

За осигуряване на комплексно медицинско обслужване за деца с увреждания и хронични заболявания и в изпълнение и на Актуализирания план по Националната

стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България“, от 2015 г. е регламентиран нов вид лечебно заведение със Закона за лечебните заведения - Център за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ). Дейността е заложена в НППМДЗ. До 2021г са разкрити общо 10 ЦКОДУХЗ - в Силистра (през 2018 г.), Бургас и Видин (2020 г.), в Благоевград, Бузовград, Видин, Дебелец, Добрич, Сливен, София и Хасково (2021 г.). ЦКОДУХЗ се финансират от бюджета на Министерството на здравеопазването и за създаването им е използвана материално-техническата база на ДМСГД. През 2021 г. в ЦКОДУХЗ-Бургас стартира изпълнението на стационарни дейности, във връзка с което е увеличен броят на персонала.

Във всички 10 центъра амбулаторно се осъществява диагностика, физикална терапия, медицинска и психосоциална рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания, както и почасови и мобилни услуги за децата в Центъра или в дома, подкрепа на семействата при отглеждането на децата с увреждания и хронични заболявания и обучение на родителите за поемане на грижата в семейна среда. Към момента освен амбулаторни дейности, в ЦКОДУХЗ-Бургас се предоставят и допълнителни стационарни дейности - комплексно лечение на недоносени деца, продължително лечение след проведено активно болнично лечение, включително и палиативни грижи и физикална терапия и рехабилитация за деца с тежки увреждания или хронични заболявания. ЦКОДУХЗ изпълняват и ролята на логистичен център, чрез който се осъществява връзката с общопрактикуващия лекар/педиатър на детето и другите лечебни заведения, както и със звената от социалната система.

Табл. 4 Брой на персонала и децата в ЦКОДУХЗ

ЦКОДУХЗ	Персонал бр.	Децата бр.
ЦКОДУХЗ-Благоевград	30	75
ЦКОДУХЗ-Бургас	165	839
ЦКОДУХЗ-Видин	28	124
ЦКОДУХЗ-Дебелец	46	83
ЦКОДУХЗ-Добрич	50	141
ЦКОДУХЗ-Сливен	30	56
ЦКОДУХЗ-София	64	71
ЦКОДУХЗ-Силистра	25	118
ЦКОДУХЗ-Бузовград	39	87
ЦКОДУХЗ-Хасково	25	54
ОБЩО	502	1648

Предоставяне на услуги в Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

През 2021г в ЦКОДУХЗ е предоставен универсален достъп до качествени здравни грижи и комплексни дейности за профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания, **общо на 1648 деца** (табл. 4). Основно са предоставени дейности в Амбулаторен блок под формата на „почасови грижи“, рехабилитация, кинезитерапия, физиотерапия, адаптирано плуване, водолечение, РАТ, логопедична терапия, от специален педагог и др.

В Стационарен блок, в ОСГД до 1 година – недоносени деца, са преминали 95 деца; 91 деца са преминали за долекуване след проведено болнично лечение, за специализирани палиативни грижи и за рехабилитация и физиотерапия до 6 месеца; 47 са обхванати с „мобилни услуги” по домовете.

В Плана за действие към Програмата за периода 2021 – 2023г, Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания са посочени като отговорен изпълнител на конкретни дейности по четири мерки от петте приоритета:

Мярка 1.3. Подкрепа на родители за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания и специални потребности;

Мярка 2.5. Въвеждане на ефективни механизми за последваща комплексна грижа за недоносените деца, децата със специални потребности и децата в риск от проблеми в развитието;

Мярка 3.1. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за лица – ЦКОДУХЗ, ЗКЦ и Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца;

Мярка 5.2. Осигуряване на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания.

Провеждане на супервизия на персонала на Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

От специалистите в 10-те ЦКОДУХЗ са проведени **68 супервизии**.

От тях: групови вътрешни супервизии на мултидисциплинарните екипи; екипни супервизии от клиничен психолог в Центъра, за оказване на професионална и методическа подкрепа на персонала, за постигане на целите и високо качество на услугата, емоционално устойчиво професионално поведение; индивидуални супервизии и др. Проведени са и тренинги от външни консултантски фирми за управление на стреса на работното място и др.

Разработване на стандарти за работа в ЦКОДУХЗ, на проекти на финансови стандарти и система за мониторинг и контрол

За организиране, управление и контрол на работата от ЦКОДУХЗ са разработени и внедрени общо 168 стандарти за работа, 28 финансови и 38 стандарти за мониторинг и контрол.

За работа: Етичен кодекс на поведение на работниците и служителите; Етичен кодекс за работа с деца; Методологии на комплексна диагностична, терапевтична и рехабилитационна дейност; Програма за амбулаторни грижи; Правила за предоставяне на мобилни услуги на деца, ползващи услуга в Центъра; стандарт за напускане на дете; стандарт за настаняване в жилищен блок на Центъра; стандарт за осъществяване на връзка на Центъра с родители, настойници/попечетели/лица, полагащи грижи за децата, ползващи услугата; Стандарт за подбор и назначаване на кадрите в ЦКОДУХЗ; Стандарт за прием на дете в Центъра; Стандарт за реагиране при съмнение за осъществено насилие и/или злоупотреба с дете в ЦКОДУХЗ; стандарт за водене на досие на дете; Вътрешно нормативни

документи включващи: Правилници, Политики, Вътрешни правила, Процедури и Инструкции за работа в ЦКОДУХЗ и др.

Финасови стандарти: Вътрешните правила за организация на работната заплата; вътрешни правила за получаване и разпореждане с дарения; система на двойния подпис за спазване на финансовата и бюджетната дисциплина; Вътрешни правила за финансиране поддържането и повишаването на професионалната квалификация; Вътрешни правила за изплащане, отчитане и контрол на командировките в страната; Вътрешни правила за провеждане на инвентаризация в ЦКОДУХЗ; Процедура по планиране, осъществяване, отчитане и осчетоводяване на текущи ремонти; Вътрешни правила за движението на приходите; Вътрешни правила за осъществяване на мониторинг на системите за финансово управление и контрол; Процедура за текущ контрол върху изпълнението на поети финансови ангажименти и сключени договори; Вътрешни правила за управление на цикъла на обществените поръчки; Вътрешни правила за извършване на касови плащания; Инструкция за попълване на контролен лист за резултатите от извършената проверка на финансовият контролор и др.;

За мониторинг и контрол: правила за предварителен контрол за законосъобразност; правила за наблюдение, установяване и докладване на нарушения; система за докладване на идентифицираните рискове; Вътрешно-мониторингова програма; Антикорупционни процедури; вътрешно-нормативни документи (правилници, програми, правила, процедури, стандарти, инструкции), осигуряващи добро управление на ресурсите (финансови, материални, човешки); Разработени правилници, програми, правила, процедури, стандарти, инструкции регламентиращи дейностите, пряко свързани с потребителите на услугите на центъра; Стратегия за управление на риска за периода 2021-2023 г.; Процедура за управление на риска; Програма за управление на риска и Риск-регистър за 2021г.; Правила за осъществяване на управленска отговорност; Вътрешни правила за разделяне на отговорностите по вземане на решения, изпълнение и осъществяване на контрол; Система за вътрешен контрол; Процедура за контрол и проследяване на предприетите действия във връзка с изпълнението на дадени препоръки на вътрешни и външни контролни органи и др.

ЦКОДУХЗ, при запазването на професионалния капацитет на висококвалифицирания персонал от ДМСГД, на чиято материално – техническа база са създадени, са успешен модел за предоставяне на комплексни грижи в помощ на деца с увреждания и хронични заболявания. С разнообразните дейности, които отчитат за 2021г. по всички приоритетни области, мерки и дейности по Програмата, включително и изискващи творческо разработване (обучителни програми, препоръки, алгоритми и др), доказват адаптиране и развитие на компетентностите. Опитът се проявява и в разработването и прилагането на стандарти за работа, управление, мониторинг и контрол. Устойчивост чрез утвърждаването и прилагането на стандартите за качество и превенция на институционализацията като модел на работа е една от препоръчителните насоки в развитието на Центровете и мястото им в изпълнението на Програмата. Всички дейности са изпълнени със средства в рамките на бюджета на Центровете, като второстепенен разпоредител с бюджет на МЗ.

5.3. Осигуряване на качествени интегрирани здравно-социални услуги за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

5.3.1. Изграждане на Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи (здравно-социална резидентна услуга).

5.3.2. Изграждане на Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи (здравно-социална услуга, в която ще се предоставя консултативна, терапевтична и друга високо квалифицирана подкрепа за деца с високо рисково поведение и потребност от специални здравни грижи, както и възможност за предоставяне на временна резидентна грижа в случай на необходимост от 24-часова непрекъсната грижа и подкрепа)

По проект BG16RFOP001-5.001-0003 „Изграждане на инфраструктура за предоставяне на специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания” по процедура за безвъзмездна финансова помощ BG16RFOP001-5.001 „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца”, финансиран по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. ще бъдат изградени и оборудвани общо 14 сгради за 9 Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи и за 5 Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи. По проекта са сключени договори за извършване на инженеринг за обектите на територията на градовете Варна (за 3 центъра), София (за 4 центъра), Бургас (за 1 център), Враца (за 1 център), Велико Търново (за 1 център), Плевен (за 1 център) и Русе (за 1 център). Приключило е строителството на 2 центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи - в гр. Хасково и гр. Кърджали.

По проект BG16RFOP001-5.001-0054 „Изграждане на инфраструктура за предоставяне на специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания-2” по процедура за безвъзмездна финансова помощ BG16RFOP001-5.001 „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца”, финансиран по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г., ще бъдат изградени и оборудвани общо 12 сгради за 11 Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи в гр. Благоевград, гр. Бургас, гр. Видин, гр. Казанлък (2 центъра), гр. Разград, гр. Силистра, гр. Сливен, гр. Стара Загора (2 центъра), гр. Ямбол и за 1 Център за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи в гр. Кюстендил. Проектът е в етап на изпълнение като са сключени договори за извършване на инженеринг за обектите на територията на градовете Благоевград, Видин, Бургас, Ямбол, Разград и Силистра. В процес на изграждане са: центъра в гр. Кюстендил, два центъра в гр. Стара Загора и два центъра в гр. Казанлък. За обекта в гр. Сливен няма избран изпълнител.

Проект „Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите - ЕТАП 2 - предоставяне на социални и интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства - КОМПОНЕНТ 2” по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., Министерство на здравеопазването изпълнява в партньорство с МОН, МТСП, АСП, ДАЗД и ЦКОДУХЗ. Основна цел е да се продължи подкрепата на процеса по деинституционализация на грижата за децата, настанени в домовете за медико-социални грижи за деца и закриване на тези институции. С отпуснатите безвъзмездни средства ще бъдат финансирани дейности по подбор, наемане и обучение на персонала, ангажиран в интегрираните здравно-социални услуги, подготовка за преместване на децата от целевата

група и настаняването им в новоразкритите услуги, предоставяне на новите интегрирани здравно-социални услуги за деца и семейства, и супервизия на предоставящия тези услуги персонал. През отчетния период е изготвено искане за сключване на допълнително споразумение за включване на още седем партньора по проекта - създадените с ПМС № 30 от 2021 г. нови ЦКОДУХЗ – Благоевград, Бузовград, Добрич, Дебелец, София, Сливен и Хасково. Сформира се Национална експертна група (НЕГ), която да подпомага изпълнението на дейностите по проекта.

6 МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА

Контролът и координацията на изпълнението на Програмата е предвидено да се осъществява от следните институции: Регионалните здравни инспекции в съответните области, Министерството на здравеопазването и Национален координационен съвет. Със заповед на министъра на здравеопазването е сформирал Националният координационен съвет. За всяка област е определен **регионален координатор**, служител на регионалната здравна инспекция, който координира и контролира изпълнението на дейностите на областно ниво.

6.1. Мониторинг на дейностите на областно ниво

В Програмата е заложен механизъм за мониторинг на изпълнението чрез изготвяне и предоставяне на шестмесечни отчети от регионалните координатори от РЗИ, тримесечни отчети от заведения със сключени договори по Програмата и годишен анализ на изпълнението на Програмата и Плана към нея за съответната година на национално ниво, изготвен от НЦОЗА.

След приемането на Програмата от Министерски съвет, Министерство на здравеопазването даде указания на регионалните здравни инспекции за активно участие на регионалните координатори в контрола и мониторинга на изпълнението на програмата. Чрез РЗИ лечебните заведения за болнична помощ в съответната област са уведомени, че Програмата е приета и предстои подготовка на договорите за изпълнението на заложените дейности. След сключване на договорите, с оглед създаване на ефективна организация за изпълнение на дейностите по програмата, МЗ даде допълнителни указания на регионалните координатори относно събиране на данни за отговорните лица в лечебните заведения, извършване на проверки на място в лечебните заведения за установяване на съответствие на дейността с изискванията на договорите и за установяване на съответствие между отчетената и извършената дейност, обработката, проверката и одобряването на електронните отчетни документи и за изготвянето на отчетите на регионалните координатори, като е оказвана и методична помощ относно изискванията за изпълнение на дейностите. Регионалните здравни инспекции извършват периодични и внезапни проверки за изпълнението на дейностите от лечебните заведения, с които са сключени договори за дейности по Програмата. Резултатите от проверките са отразени в отчети/доклади до МЗ. Описани са и установените пропуски и нарушения, както и дадените препоръки и указания за отстраняването им. От МЗ са извършени документални проверки на предоставените отчети, като там където са констатирани несъответствия, те са върнати за корекция. На координаторите подробно са описани установените пропуски и са дадени конкретни препоръки и указания за отстраняването им.

6.2. Мониторинг на дейностите на национално ниво

Мониторингът на национално ниво е предвидено да се осъществява чрез годишен анализ за изпълнението на дейностите по програмата на национално ниво, който се изготвя от НЦОЗА. За изготвяне на годишния анализ в НЦОЗА са постъпили отчети за 2021г. от всички областни РЗИ.

В рамките на мониторинга чрез изготвения анализ са констатирани някои предизвикателства при реализацията на дейностите по Програмата и направени препоръки за оптимизиране на тяхното изпълнение.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ РЕАЛИЗАЦИЯТА И ПРЕПОРЪКИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОГРАМАТА

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ТРУДНОСТИ ПРИ РЕАЛИЗАЦИЯ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОГРАМАТА

- Ограничения и трудности в изпълнението от РЗИ на здравно-промотивни дейности и други инициативи по мерки от основните приоритетни направления на Програмата поради въведената извънредна епидемична обстановка и ангажираността с овладяване на епидемията от COVID – 19.
- Затруднения в дейностите на Здравно-консултативните центрове поради въведените противоепидемични мерки за ограничаване на COVID – 19, дефицита на ресурси, особено кадрови и обстоятелства по сключването на договорите (забавяне на сключването на договори и др.). Сериозно предизвикателство е липсата на дейност и ниската интензивност на функциониране на някои ЗКЦ (не са функционирали ЗКЦ в МБАЛ в гр. Видин, Ловеч, Ямбол, УМБАЛ „Св. Марина“ Варна; с ниска натовареност - от един до девет месеца, са функционирали, съответно - ЗКЦ към УМБАЛ Бургас, МБАЛ Кърджали, Кюстендил и Силистра, работили само през месец декември; ЗКЦ към МБАЛ „Д-р Стамен Илиев“ гр. Монтана – само последното тримесечие и др.). Констатирани са и трудности в някои ЗКЦ по осигуряване на необходимите специалисти със съответна квалификация.
- Липса на целево финансиране за 2021г. за изпълнението на дейности от НЦОЗА и РЗИ, посочени като отговорни изпълнители по приоритетни направления от Програмата.
- В процеса на изготвяне от НЦОЗА на годишния анализ за изпълнение на дейностите по Програмата и Плана за действие към нея за 2021г., се установиха трудности, свързани с предоставените данни, което забави изготвянето на финалния вариант на анализа на национално ниво:
 - липсата на унифицирани отчетни форми за дейностите, изпълнявани от РЗИ, затруднява обобщаването и анализа на данните на национално ниво по заложените индикатори в някои приоритетни направления (вида и броя на инициативите, обхванатите лица);
 - отчетите за извършените дейности по Програмата от РЗИ са за различни периоди (тримесечни, шестмесечни, годишни и с друга периодичност);

- информацията за дейностите на ЗКЦ по Програмата е обобщена и слабо информативна за целите на анализа (отчетена само като брой извършени консултации или изследвания);
- базирането на анализа на информация от различни източници изисква синхронизиране на данните, включително и със сроковете за наличност на обобщени данни на официалната статистика (НСИ, НЗОК, НЦОЗА)

ПРЕПОРЪКИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОГРАМАТА

- Разширяване на дейностите по популяризиране на Програмата сред специалистите и целевите групи/потребители;
- Планиране и осигуряване на целево финансиране на дейностите, изпълнявани с бюджетни средства от второстепенните разпоредители към МЗ, отговорни изпълнители по Програмата (НЦОЗА, РЗИ);
- При планиране и отчитане на дейностите по приоритетните направления на Програмата и Плана за действие към нея да се вземат предвид спецификата на целите, мерките и очакваните резултати, заложи в НППМДЗ и постигане на целевите стойности на индикаторите;
- Дейностите, извършвани от специалистите в ЗКЦ, изследванията за неонатален слухов скрининг и биохимичен скрининг, освен формално, като брой изследвания и консултации, да се отчитат и по показатели за резултат;
- Разработване на експертни препоръки относно мерки за разширяване обхвата и оптимизиране на дейностите за универсален неонатален слухов скрининг;
- За прецизиране на механизмите за мониторинг и контрол на Програмата:
 - да се постигне устойчивост на мерките за текущ контрол на изпълнението на дейностите по договорите и отчетите;
 - да се изготвят схеми за анализ - унифицирани отчетни форми, включително и в табличен вид, които да включват и показатели за резултат, като основа за обобщаването на данните на национално ниво и изготвянето на годишен анализ за изпълнението на дейностите по Програмата;
 - да се определи срок за изготвяне на годишния анализ от НЦОЗА, съобразен и със сроковете за изготвяне и предоставяне на обобщени данни и наличност на статистически данни на национално ниво от официални източници (МЗ, НСИ, НЗОК, НЦОЗА)

Изготвил:

доц. Красимира Костадинова, дм

началник отдел „Детско и младежко здраве“